

Hej!

Vi har nu glädjen att presentera en ny uppgradering av vår **hemsida**, se www.lkms.ms11.net

Varje dag spelas det upp ett kammarmusikverk med tillhörande notutdrag och verkbeskrivning att följa med i. Det finns således 7 olika kammarmusikstycken, ett per dag som man kan lyssna till och som upprepas samma veckodag i följande vecka. En utförlig historik över kammarmusiksällskapet har lagts till och man kan gräva i arkivet och se vad som spelats under tidigare spelaftnar. Arkivet är under arbete och ska kompletteras ytterligare. Har ni några synpunkter eller önskemål om hemsidan går det bra att maila webmaster (adress finns på startsidan).

Måndagen den 5 mars välkomnar vi den norska stråkkvartetten, **Vertavokvartetten** till **Skissernas museum, kl 19.00**. Vertavokvartetten firade 2011 25 års kvartettspel och turnerande runt om i världen. Se kvällens program på vår hemsida och läs om dem på deras egen hemsida.

I **bilagan** (som följer nedan) ges en utförlig beskrivning av de verk som Vertavokvartetten kommer att spela. Ta gärna med beskrivningen till konserten.

Nästa spelafton blir måndagen den 26 mars med Trio Boyarsky och Johan Hugosson, piano.

Varmt välkomna!

*Styrelsen för Lunds Kammarmusiksällskap
genom Helen Bergström*

Vill du ha framtida informationsutskick via mail? Anmäl dig via länken i menyn till vänster.

Puccini: *Crisantemi*
Andante mesto
1890

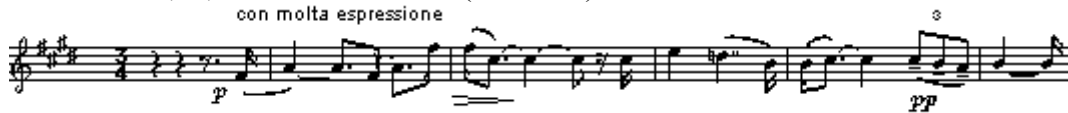
Giacomo Puccini menade själv att hans verkliga begåvning låg på operans område. Verk från andra genrer är också ganska få. För stråkkvartett skrev han fem verk, varav *Crisantemi* är det mest kända. I orkesterversionen har det kanske blivit än mer populärt, men för kammarmusikalskaren är kvartettversionen det naturliga valet.

Det 1-satsiga verket skrevs som en sorgesång vid hertig av Aostas död 1890. Denne, prins Amadeus av Savojen, var andre son till Viktor Emanuel II och under tre år (1870-73) kung av Spanien.

Satsen, *Andante Mesto*, är tredelad, ABA och skulle, med tanke på det italienska ursprunget, kunna beskrivas som en da capo-aria för stråkkvartett. Stycket börjar med ett drömmande, bitterljuvt tema i ciss-moll:

Mellandelen, B, är mera dramatisk (fiss-moll):

Satsen avslutas genom att A-delen återkommer.

Det påstås att Puccini skrev verket under en enda kväll. Han återanvände båda melodierna i operan *Manon Lescau* från 1893. De återfinns där i sista akten, dels i en scen med Manon och Des Grieux (*Tuta su me ti posa*) dels i dödsscenen (*Fra le tue braccie, amore*).

Beethovens sena kvartetter, op. 127, 130, 131, 132, 133 och 135

Beethoven väntade i 14 år efter komponerandet av f-mollkvartetten op.95 innan han på nytt tog sig an kvartettskrivandet. Resultatet blir en serie egenartade kvartetter, som skulle komma att bli mer omtalade än några andra i musikhistorien. De är både formmässigt och harmoniskt djärva och har under lång tid betraktats som djupsinniga och närmast avsedda för en inre krets av utvalda. Djupsinniga må de vara, men de är enligt min mening ändå förhållandevis lättillgänglig musik. Detta påstående förvånar ingen, som vågat sig på att glänta på dörren till denna musikvärld, som så länge ansetts förbehållen enbart de stora, invigda andarna.

Beethovens samtida ställde sig positiva till det mesta i kvartetterna. Myterna kring dessa verk uppstod efter Beethovens död och har av någon anledning hållit sig kvar in i vår tid. T.o.m. det kanske största verket av dem alla, ciss-mollkvartetten, är musik som inte är svårare att ta till sig än t.ex. Razumovskij-kvartetterna skrivna 20 år tidigare. Vad beror nu detta på? Folke H. Törnblom menar att det var romantikens skönandar som trollade bort deras verkliga anlete och i stället gav dem en gåtfull sfinxartad uppsyn. Kanske har också verkens informella uppbyggnad skapat osäkerhet. Satsantalet växlar och de klassiska formmönstren är ofta uppluckrade eller egensinnigt förändrade.

Beethoven, Stråkkvartett ciss-moll op. 131

1. *Adagio ma non troppo e molto espressivo* 2. *Allegro molto vivace*

3. *Allegro moderato* 4. *Andante ma non troppo e molto cantabile*

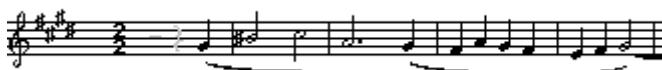
5. *Presto* 6. *Adagio quasi un poco andante* 7. *Allegro*

1826

Kvartetten skrevs utan beställning första halvåret 1826 under en för tonsättaren besvärlig tid. Bl.a. hade han allvarliga utbrott av den leversjukdom som han lidit av en längre tid samtidigt som problemen med brorsonen Karl fortsatte. Denne hade vid tiden för kvartetterns fullbordan gjort ett misslyckat självmordsförsök, men efter tillfrisknande lovat bot och bättring. Kvartetten tillägnades därför baron Joseph von Stuttenheim, i tacksamhet över att denne hade tagit emot Karl i sitt regemente. Antagligen fick Beethoven aldrig ”höra” kvartetten spelas, i alla fall inte offentligt.

De 7 satserna eller avsnitten i ciss-mollkvartetten spelas utan uppehåll. De är alla mycket olika och kontrasterna i kvartetten ligger mellan satserna snarare än inne i dem. Eftersom III och VI är mycket korta och kan uppfattas som inledningar till avsnitten efter, kan verket också ses som en femsatsig kvartett.

I är en fri fuga som innehåller både vemod och stilla frid. Beethoven hade aldrig tidigare inlett en sats med en fuga och mycket sällan börjat ett verk med en långsam sats (finns det fler än Månskenssonaten?). Fugan bygger på följande tema.

II (D-dur) är ett scherzo, som känns fyllt av förtröstan. Formen har både drag av rondo och sonatform. Huvudgruppen (ritornellen) börjar med ett oktavsprång:

Nästa temat (episod 1) går i samma tonart (D-dur):

När ritornellen (huvudtemat) återkommer går den i E-dur!

Ett tredje tema (episod 2) har stora kontraster i dynamik:

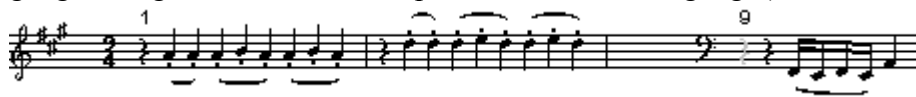
III kan betraktas som en introduktion till nästa avsnitt. Dess början är:

IV (A-dur) utgör kvartetterns medelpunkt både bokstavligen och bildligt. Det upptar en dryg tredjedel av kvartetterns speltid. Det är en variationssats på ett vackert och rofylld tema, som spelas av violinerna i dialog. I notexemplet nedan är fraseringsbågarna placerade för att visa hur melodin vandrar mellan de två instrumenten, för violin 1 över och violin 2 under notsystemet.

Sex variationer följer samt en coda. Den sjätte börjar lugnt men får snart inslag som skapar en alldeles speciell magi. Till denna bidrar inte minst en fras, som hörs första gången svagt i cellon när temat presenteras en andra gång. (Se notexemplet nedan, 9)

Frasen blir efterhand alltmer påträngande och skapar en stark oro. I slutet av variationen återkommer dock den fridfulla stämningen med rörligare melodiosa soloutflykter i de olika stämmorna innan den snabbare codan tar vid.

V (E-dur) är ett scherzo med dubbel trio: ABABA. Scherzodelen inleds med ett tema fyllt av spelglädje och humor:

Ett annat härligt, nästan triumfatoriskt tema är:

Scherzot övergår direkt i Trion, vars början därför inte är helt lätt att uppmärksamma. Temat är:

VI (giss-moll) är liksom III mycket kort och kan betraktas som en långsam inledning till det avslutande avsnittet.

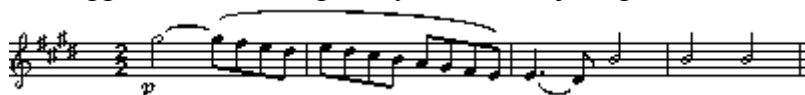
VII. Kvartettens sista avsnitt är skrivet i sonatform (ciss-moll). I huvudgruppen hörs tidigt två betydelsefulla teman som följer tätt på varandra: (Siffran 5 anger taktens nummer)

Ett tredje tema, som har stora likheter med kvartettens inledande fugatema är:

Den aggressiva stämningen bryts med det ljuvliga sidotemat.

Det följs omedelbart av genomföringen. I återtagningen får det vackra sidotemat breda ut sig innan en lång coda avslutar kvartetten med tre kraftfulla ackord i Ciss-dur.

Haydn: Stråkkvartett [d-moll] op. 103

2. Andante grazioso 3. Menuetto, ma non troppo presto 1802-03

Detta verk utgör de två mellansatserna till en ofullbordad kvartett. Den var med stor säkerhet tänkt att ingå i det set på sex kvartetter som prins Lobokowits hade beställt 1799, men där endast 2 kvartetter fullbordades som op. 77. Tonarten d-moll är den som man antar att 1:a satsen skulle ha haft. Musikforskaren H C Robbins Landon har antytt att Haydn kan ha känt sig för gammal och trött för att konkurrera med Beethovens nyligen utgivna op. 18 och därför aldrig fullbordade vare sig Lobkowitzs hela beställning eller d-mollkvartetten. Och trött kände sig säkert Haydn vid denna tid, ty inför Breitkopf & Härtels publicering 1806 ville han att den musikaliska inskription som fanns på hans senaste visitkort skulle tryckas efter sista satsen slut. Den bestod av de fyra första takterna av sopranstämman till en flerstämmig sång, som publicerats några år tidigare: ”Borta är all min styrka, gammal och svag är jag.”¹

Andantesatsen har formen ABA-coda. A-delen inleds med ett lugnt framskridande tema:

B-delen domineras av kraftfulla arpeggiotrioler, men inleds försynt i pianissimo:

Avsnittet är harmoniskt avancerat. Första halvan går i Gess-dur. Andra halvan börjar i ciss-moll i en vacker imitationsstämföring:

för att sluta på g-molls dominantackord (D).

Den kärva, för att inte säga spöklika menuettsatsen står i d-moll:

Trion börjar mindre dystert:

men blir efterhand oroligare genom överraskande avsnitt. Nog märker man, trots det utsökta hantverket, något resignerat i musiken. Eller beror det bara på att vi har facit i hand?

¹ "Der Greis" till text av J W L Gleim, Hob.XXVc:5. Originalen i det tryckta partituret är skrivet i sopranklav.

Verdi: Stråkkvartett e-moll

1. Allegro 2. Andantino 3. Prestissimo
4. Scherzo. Fuga: Allegro assai mosso – Poco più presto
1873

Verdi rekommenderade ofta sina elever att noggrant studera den klassiska stråkkvartetten, för att de skulle inse betydelsen av en klar struktur. En balanserad form kan dock åstadkommas utan att slaviskt följa de gängse formmönstren, vilket hans egen kvartett visar med sin förening av skönhet och logik. Själv lär Verdi ständigt ha haft Haydns, Mozarts och Beethovens stråkkvartetter nära till hands på nattysbordet. Och man kan förstå att tonsättaren länge umgåtts med stråkkvartettens speciella förutsättningar. Kvartetten tillkom nämligen på kort tid och närmast som terapi under ett påtvingat uppehåll i operaarbetet. Verdi befann sig i Neapel för att bistå vid instuderingen av *Don Carlos* och *Aida*, när den ledande sopranen plötsligt blev sjuk. Han skrev då sin kvartett under tre marsveckor 1873. Det blev ett av tonsättarens få verk utanför operagenren.

Första satsen, *Allegro*, öppnar omedelbart med ett anslående tema i andra violinen:

Sidotemat (G-dur) är som brukligt mindre dramatiskt:

Utan egentlig genomföringsdel startar återtagningen med huvudtemat, som emellertid genast blir föremål för en omfattande bearbetning innan sidotemat (E-dur) återkommer. En coda (e-moll) avslutar. Den är byggd på en figur, som hörts i cello redan i huvudgruppen efter huvudtemat och även i sidogruppen. Temat startar i cello och förflyttar sig kanoniskt upp i de övriga stämmorna.

Andra satsen, *Andantino*, är också formellt ganska ovanlig. Det är ett rondo, en form som man kanske oftast förknippar med finalsatser och snabbare tempo. Temat som hörs tre gånger är avskilt av två episoder, vilka tillsammans alltså bildar mönstret ABACA. Det charmiga A-temat ska enligt partituret spelas *con eleganza* vilket verkligen passar till melodin, som går i C-dur:

B-episoden är kort och inleds med ett tema av enklare uppbyggnad:

När A-delen återkommer går den i G-dur. C-episoden är lång och består av 16-delsfigurer i staccato, som inramar bl.a. följande ljuvliga melodi, tydligt besläktad med temat i episod B:

Ett längre A-avsnitt avslutar satsen.

Nästa sats, *Prestissimo*, är den som mest avslöjar operakompositören. Första delens tema i den tredelade, scherzolika satsen, skulle mycket väl ha kunnat vara inledningen till en operauvertyr:

(Tecknet i början av de fyra första takterna markerar platsen för ett s.k. för-slag.) I trion spelar cello huvudrollen med en, trots det höga tempot, vacker kantilena, .

Första delen återkommer och avslutar satsen.

Finalen, av Verdi kallad *Scherzo. Fuga*, har tempobeteckningen *Allegro assai mosso*.

Temat presenteras i violin 2:

Med fem takters intervall kommer sedan de övriga stämmorna in i ordning första violin, cello och viola. För en icke-fackman synes Verdi behärska även fugans hantverk. Men satsen är som namnet anger också fylld av gott humör.

Kvartetten har beskrivits som *en läcker men lättviktig musikalisk maräng*, vilket visserligen är fyndigt och kvickt men som ger en orättvist förringande beskrivning av verket. Kanske har man känt sig tvungen att inte alltför översvallande beskriva en kvartett, som tillkommit som tidsfördriv och av en "dilettant" på området. Den skapar emellertid osökt funderingar kring hur en stråkkvartett av Wagner skulle ha sett ut.